

WILLIAM SHAKESPEARE
JINDŘICH IV.
PRVNÍ A DRUHÝ DÍL

WILLIAM
SHAKESPEARE
JINDŘICH IV.
PRVNÍ A DRUHÝ DÍL
PŘELOŽIL
MARTIN HILSKÝ

ATLANTIS
BRNO 2010

Publikace vychází v rámci výzkumného záměru
MSM0021620824 *Základy moderního světa*
v zrcadle literatury a filosofie
řešeného na FF UK

© Atlantis®, spol. s r. o., 2010
Translation © Martin Hilský, 2003
Commentary © Martin Hilský, 2003
ISBN 978-80-7108-317-7

JINDŘICH IV.
PRVNÍ DÍL

Osoby

KRÁL Jindřich IV., též zvaný Jindřich Bolingbroke
PRINC JINDŘICH princ z Walesu, nejstarší syn krále
a dědic koruny
PRINC JAN z Lancasteru, mladší syn krále
WESTMORELAND hrabě
BLUNT, sir Walter
NORTHUMBERLAND, Henry Percy, hrabě
WORCESTER, Thomas Percy, mladší bratr hraběte
Northumberlanda
PRCHLIVEC, sir Harry Percy, syn hraběte
Northumberlanda
MORTIMER Edmund, lord, švagr Harryho Percyho,
zvaný též hrabě z Marche
GLENDOWER Owen, velšský šlechtic, Mortimerův tchán
DOUGLAS Archibald, skotský šlechtic
VERNON, sir Richard, anglický šlechtic
ARCIBISKUP z Yorku, Richard le Scrope
SIR MICHAEL šlechtic v Arcibiskupově domácnosti
LADY PERCY, též zvaná Katka, žena Harryho Percyho
a Mortimerova sestra
LADY MORTIMER Mortimerova žena
a Glendowerova dcera
FALSTAFF rytíř Jan
POINS Edward, též zvaný Eda }
BARDOLF } Falstaffovi kumpáni
PETO }
GADSHILL naháněč zlodějů

HOSPODSKÁ paní Čiperná z hospody U Kančí hlavy

FRANTA číšník

VINÁRNÍK

PODKONÍ

DOMOVNÍK

ŠERIF

Zloději, poslové, vojáci, povozníci, pocestní,

sluhové a další

I. I

Vystoupí Král, Princ Jan, Westmoreland,
(sir Walter Blunt) a další

KRÁL

Ač otřesen a zbledlý starostmi,
popadá dech náš vyděšený mír
a zajíkávě mluví o bitvách,
co svedeme u břehů Svaté země.
Žíznivá zem už krví vlastních dětí
nebarví svoji rozšklebenou tlamu,
válka už nekope zákopy v polích,
kopyta krutě nedrtí už hlavy
lučnickému kvítí. Nevraživé oči,
co jako meteory na vzbouřeném nebi,
ač rodem stejné, stejné podstaty,
nedávno ještě vztekle srážely se
a na smrt hnaly muže proti muži,
dnes ve svorném a vyrovnaném šiku
se daly na pochod. Spojenci jsou
a přátelé - a krev je jejich pouto.
Meč války jako nůž v prodřené pochvě
nebude řezat do vlastního pána.
A proto, přátelé, až k hrobu Krista -
pod jehož svatým křížem slíbili jsme
jak jeho voják věrně bojovat -
hned vypravíme vojsko Angličanů,
kteří už v lůně matek brali sílu,
aby teď mohli vyhnat pohany
z posvátných polí, po nichž chodívaly

posvátné nohy, kdysi přibité
pro naši spásu na ukrutný kříž.
Tento náš záměr znáte však již rok
a zbytečně vám o něm povídám.
Proto jsme se tu dneska nesešli.
Slovo má vzácný hrabě Westmoreland.
Jak rozhodla se včera naše rada
urychlit naše svaté tažení?

WESTMORELAND

Probírali jsme to snad ze všech stran,
všem stanovili přesné úkoly,
když jak blesk z nebe zaskočil nás posel
se špatnou zprávou z Walesu, Výsosti:
vznešený Mortimer pad do zajetí,
když táhl v čele mužů z Herefordu
na zběsilého zrádce Glendowera.
Ten Velšan popadl ho do svých pracek,
dal povraždit snad tisíc jeho lidí
a velšské ženy potom znetvořily
a zhanobily mrtvá těla tak,
že mluvit o tom nelze. Zvrácenost
je to a slova hanbou vážnou v krku.

KRÁL

Po téhle zprávě, jak to vypadá,
do Svaté země táhnout nebudem.

WESTMORELAND

Mám další velmi zneklidňující
a nepříjemné zprávy, Výsosti,
co právě dorazily ze severu:
V den Svatého kříže se mladý Percy,

zvaný též Prchlivec, a Archibald,
ten Skot, co v mnoha bitvách prokázal
svou statečnost, utkali u Holmedonu.
Připravili si, zdá se, krvavou
a pernou chvíli, neboť zpráva mluví
o prudké palbě z děl a vrtkavém
štěstí. Ten, kdo ji přines, nečekal,
uprostřed vřavy nased na koně,
aniž by věděl něco o výsledku.

KRÁL

Náš dobrý, věrný přítel Walter Blunt
právě teď sesed z koně, potřísněn
snad všemi vzorky bláta, co ho je
od Holmedonu až sem k nám, a nese
příznivou, příjemnou, ba skvělou zprávu:
Archibald, hrabě z Douglasu, je poražen.
Pan Blunt prý viděl deset tisíc Skotů
a dvaadvacet skotských rytířů,
jak houfně leží naložení v krvi,
Mordake je zajat, dál hrabata z Murray,
z Athollu, Angusu i Menteithu.
I nejstarší syn Douglase je s nimi.
Cožpak to není úctyhodná kořist?
Nádherná kořist? Co vy na to, pane?

WESTMORELAND

Sám princ by na ni mohl být moc pyšný.

KRÁL

Tím jsi mě zarmoutil a vzbudil ve mně
hřích závisti. Proč hrabě Northumberland
může být otcem tak skvělého syna,

HOSPODSKÁ Nemám zač. Víte vy co? Neberte si můj orgán do huby, jo? Jednou jsem poctivá ženská a vy jste sice otitulovanéj rytíř, ale jinak pěkně oplzlej sprosták, co se otírá o můj orgán.

FALSTAFF Vy jste sice jednou poctivá, ale podruhý už ne. Pěkněj patvor jste.

HOSPODSKÁ Já a patvor? Jakej patvor, vy sprostáku?

FALSTAFF Vydra.

PRINC JINDŘICH Vydra, rytíři Jene? Proč vydra?

FALSTAFF Napůl ryba, napůl savec. Nic moc, jen tak něco mezi. Jeden neví, na čem s váma je.

HOSPODSKÁ Hrubě mi křivdíte. Vy a každej jinej mužskej moc dobře ví, na čem se mnou je.

PRINC JINDŘICH Máte pravdu, hospodská. Sprostě vás pomlouvá.

HOSPODSKÁ A vás taky, můj pane. Tuhle povídal, že mu dlužíte tisíc liber.

PRINC JINDŘICH Takže já ti dlužím tisíc liber, chlape?

FALSTAFF Jakejchpak tisíc, Jindro? Milion! Tvá láska stojí za milion a ty mi ji dlužíš.

HOSPODSKÁ A taky řek, můj pane, že jste darebák a že vás spráská jako psa.

FALSTAFF Řek jsem to někdy, Bardolfe?

BARDOLF Řek, rytíři Jene, řek.

FALSTAFF Řek bych to, kdyby on řek, že můj prsten je z mědi.

PRINC JINDŘICH Tvůj prsten je z mědi, říkám. Tak co, řekneš mi teď, že jsem darebák?

FALSTAFF Kdybys byl obyčejnej chlap, řeknu ti to

hned, ale že jsi princ, Jindro, tak se tě bojím jako lvího mláděte.

PRINC JINDŘICH A proč ne jako lva?

FALSTAFF Krále se člověk musí bát jak lva, to jo. Ale ty jsi princ. Snad si nemyslíš, že se tě bojím jako tvýho otce? Jestli ano, ať puknu.

PRINC JINDŘICH Prosím tě, nepukej. Nechci vidět, co by se z tebe vyvalilo. V tobě, chlape, není místo pro poctivost nebo čest – jsi samé střevo a samá bránice. Že zrovna ty obviňuješ poctivou ženu, že se ti probírá v kapsách! Ty! Podlej, sprostěj, tlustěj všivák! Jestlis měl po kapsách něco jiného než úcty z hospod, suvenýry z bordelů a kousek kandysového cukru, aby ti nedošel dech, jestlis moh někdy přijít o něco jiného a cennějšího, tak jsem darebák. A ještě kolem toho kušníš, místo abys držel hubu a byl rád, že jsi rád. Že se nestydíš!

FALSTAFF Poslouchej mě chvíli, Jindro. Víš, že Adam pad ve věku nevinnosti. Tak co může chudák Jan Falstaff dělat v tak hříšný dobč, jako je ta naše? Koukni se na mě a hned pochopíš, že jsem větší nádoba hříšnosti než ostatní. Přiznáváš, žes mi prohledal kapsy?

PRINC JINDŘICH Už to tak vypadá.

FALSTAFF Hospodská, já ti odpouštím. Jdi a připrav nám snídani. Krom toho miluj svýho manžela, dohlížej na sluhy a starej se o hosty. Já slyším na každěj poctivej a rozumnej argument. Se mnou lze vždycky vyjít po dobrým, to vidíš teď sama. Tak jdi, prosím tě, jdi.

Odejde Hospodská

Výkupné nepožadujeme. Jeho
odvaha, o níž mluví naše přílby,
nás učí vážit si tak chrabrých činů,
přestože patří našim nepřítelům.

PRINC JAN

Děkuji, pane, za takovou čest
a vaši vůli ihned vykonám.

KRÁL

Musíme ještě rozdělit své síly.
Ať můj syn Jan a hrabě Westmoreland
co nejrychleji pochodují k Yorku
vstříc Scropovi a Northumberlandovi,
kteří prý proti nám už táhnou s vojskem.
My a syn Jindřich půjdeme směrem k Walesu,
kde na nás čeká Glendower a March.
Vzbouřencům u nás štěstí nepokvete,
další den jako dnes je navždy smete.
Úspěch nám přeje, blíží se náš cíl,
jen vydržet a bít se ze všech sil!
Odejdu

JINDŘICH IV.
DRUHÝ DÍL

Osoby

FÁMA uvádějící hru

KRÁL Jindřich IV., též zvaný Jindřich Bolingbroke

PRINC JINDŘICH, později král Jindřich V.

PRINC JAN z Lancasteru

GLOSTR Humphrey, vévoda z Glostru

CLARENCE Tomáš, vévoda z Clarencu

} synové
Jindřicha IV.

WARWICK hrabě

WESTMORELAND hrabě

SURREY hrabě

BLUNT, sir John

HARCOURT

NEJVYŠŠÍ SOUDCE

SLUHA Nejvyššího soudce

} královi přívrženci

ARCIBISKUP Scrope z Yorku

LORD BARDOLF

MOWBRAY Thomas, lord maršálek

HASTINGS lord

COLEVILLE, sir John

NORTHUMBERLAND, Percy, hrabě

LADY NORTHUMBERLAND jeho žena

LADY PERCY, Katka, vdova po Prchlivci

TRAVERS Northumberlandův sluha

MORTON posel ze Shrewsbury

VRÁTNÝ hraběte Northumberlanda

GOWER posel

FALSTAFF rytíř Jan

ZBROJNOŠ Falstaffův sluha

} vzbuřenci

BARDOLF }
PISTOL } Falstaffovi kumpáni
POINS }
PETO }

HOSPODSKÁ paní Čiperná

VÁŠNIVÁ DOROTA

FRANTA číšník

PAŘÁT strážník

CHYTL strážník

BLOUMAL Robert, smírčí soudce

TICHOŠLAP smírčí soudce

DAVID Bloumalův sluha

PADAVKA Rudolf

STÍN Šimon

FUK Tomáš

JEHLIČKA František

BULÍČEK Petr

} rekruti

EPILOG

Muzikanti, sluhové, číšníci, drábové, pážata,
poslové, vojáci a další

Předehra

Vystoupí Fáma pomalovaná jazyky

FÁMA

Nastražte uši! Kdo by si je taky
zacpával, že, když mluví hlučná Fáma?

Od východu až na západ si větry
osedlám a roznáším zprávy o všem,
co se jen šustne na kulaté zemi.

Mé jazyky jsou samé pomluvy
a ovládají všechny řeči světa.

Uši všech klamu falešnými zvěstmi.
Když za úsměvem pohody se skrývá
nevraživost, já říkám tomu mír.

Já Fáma přece, já a nikdo jiný
hned shromažďuju vojáky a zbraně,
jako by čas chtěl válku porodit,
zatímco těhotný je jiným zlem.

Fáma je píšťala a fouká do ní
domněnka, dohad, závist, podezření
a tak je snadné na ni něco zahrát,
že svede to i mnohohlavý dav,
ta věčně reptající, nestálá

a tupá obluda. Proč však tu pitvám
své tolik známé, osahané tělo?

Proč za vámi jsem přišla do divadla?

Běžím k vám z krvavého bojiště
u Shrewsbury. Král Jindřich právě tam
porazil Percyho a jeho vojsko
a krví rebelů utopil požár

Poznámka překladatele

Textovým základem všech moderních edic prvního dílu Jindřicha IV. je první kvartové vydání hry z roku 1598. Druhý díl této Shakespearovy historické hry vyšel poprvé v kvartovém vydání v roce 1600 a má dvě odlišné verze označované obvykle KA a KB (kvarto A, kvarto B). Oba díly hry vyšly rovněž v prvním foliovém vydání Shakespearova úplného dramatického díla, ale kvartová vydání jsou všeobecně pokládána za spolehlivější.

Při práci na překladu bylo přihlédnuto ke třem současným edicím hry: The Arden Shakespeare (A. R. Humphreys, London 2000), The New Cambridge Shakespeare (Herbert Weil a Judith Weil, první díl, Giorgio Melchiori, druhý díl, Cambridge 1997) a The Oxford Shakespeare (David Bevington, první díl, René Weis, druhý díl, Oxford 1998).

Tento překlad obou dílů Jindřicha IV. vznikl v letech 2001–2002 a poprvé vyšel péčí Evropského literárního klubu (ELK) a Euromedia Group, k. s. – Knižní klub v roce 2003. V tomto novém vydání nakladatelství Atlantis došlo pouze k několika dílčím úpravám. Čtenáři mají možnost seznámit se s úplným textem obou dílů v jednom svazku a vnímat hru bez škrtnů a jiných divadelních úprav, které si text obou her při inscenování vynucuje – oba díly jsou pro účely divadelního představení příliš rozsáhlé. Velkým inscenačním problémem je také neobvyklá zalidněnost této hry. Ta je však pro celkové vyznění velmi podstatná a představuje i hlavní problém překladu. Spočívá v tom, že řečový rejstřík této jedinečné Shakespearovy hry je mimořádně široký.

Překlad byl poprvé použit v inscenaci divadla Olomouc v režii Petera Gábora (premiéra 20. 12. 2002). V této inscenaci byly ve zkrácené podobě předvedeny oba díly hry v úpravě Petera Gábora

a Věry Maškové. Rovněž inscenace hry z roku 2010 na Letních shakespearovských slavnostech na Pražském hradě v režii Lucie Bělohradské předvedla oba díly v jednom představení. Text upravila Lucie Bělohradská a její výsledný text je podstatně odlišný od textu olomoucké inscenace.

Jindřich IV. se od Shakespearových ostatních historických her liší ve dvou významných ohledech. Ten první spočívá v tom, že je to hra neobyčejně různorodá a hybridní, ten druhý souvisí s žánrem. Zatímco Richard II. a Richard III. jsou tragédie, Jindřich V. i přes svou ironii připomene patriotický hrdinský epos a Jindřich VI. epické divadlo, Jindřich IV. je jedinou Shakespearovou historickou hrou, která zřetelně (zvláště v prvním dílu) směřuje ke komedii.

Hybridnost světa Jindřicha IV. se projevuje už tím, že na rozdíl od Richarda II. Shakespeare v této hře volně mísí historickou pravdu s výmyslem. Falstaff je především Shakespearovým výtvozem a jeho princ Jindra v mnoha ohledech neodpovídá historické postavě prince Jindřicha. Ten nikdy nebyl tak prostopášný, jak je prezentován v Shakespearově hře, už od mládí se vážně zajímal o politiku a vojenství a trpělivě se věnoval administrativě související s jeho budoucím vladařským posláním. Administrativa (ani ta královská) však není vděčný námět pro divadelní hru a Shakespearův vtipný flamendr a hospodský povalec princ Jindra je divadelně daleko zajímavější než jeho historická předloha.

Hybridní a různorodý je i divadelní prostor Shakespearovy hry. Královská komnata se střídá s bitevní plání, interiér s exteriérem, otevřený prostor s prostorem zavřeným, vnějšek s vnitřkem. Z hlediska geografického je pozoruhodné, že se v této Shakespearově

Obsah

Jindřich IV., první díl (5)
Jindřich IV., druhý díl (131)
Poznámka překladatele (265)

WILLIAM SHAKESPEARE
JINDŘICH IV.

PRVNÍ A DRUHÝ DÍL

Z anglického originálu
King Henry IV, Part One
a King Henry IV, Part Two
přeložil a Poznámku překladatele
napsal Martin Hilský
Typografie Zdeněk Ziegler
Redaktorka Jana Uhdeová
Vydalo nakladatelství Atlantis v Brně
roku 2010 jako svou 302. publikaci
Sazbu zhotovilo MU typografické studio
Vytiskla tiskárna Reprocentrum, a. s.
v Blansku, Bezručova 29
Počet stran 278
Tematická skupina 13
Vydání tohoto souboru první
(Samostatně hry vyšly v roce 2003)

Knihy objednejte u svého knihkupce
nebo na adrese
ATLANTIS, spol. s r. o.
PS 374, 602 00 Brno
e-mail: atlantis-brno@volny.cz
www.atlantis-brno.cz